

ו. גם טבילת עבד צריך שתהא בפני שלשה וביום, שמקצת גירות היא (עפ"י רמב"ם איסורי ביאה יג,יא; רמב"ן מח.). ויש מי שאומר שטבילת עבד משוחרר אינה צריכה שלשה מפני שאין בה קבלת מצוות. ויש חולקים. ויש מצריכים בה שלשה לכתחילה ולא בדיעבד (ערמב"ן וש"ר להלן מח.).

דף מז

פז. א. מי שבא ואמר גר אני, האם צריך להביא ראיה על כך? ואיזו ראיה?
 ב. מי שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי – האם נאמן על עצמו ועל בניו?
 ג. האם נאמן אדם על בניו ועל בני בניו, לומר חללים הם או פסולים?

א. מי שבא ואמר גר אני (ונתגיירתי בבית דינו של פלוני. רי"ף ועוד) – אין מקבלים אותו ללא ראיה (וכי יגור אתך גר – במוחזק לך). ואם בא ועדין עמו, אפילו לא ראו הגיור אלא אומרים שמענו שנתגייר בבית דין של פלוני – מקבלים אותו (וכי יגור... – מכל מקום).
 לדברי רבי יהודה, רק בארץ צריך להביא ראיה (בארצכם. שמה משקר הוא משום שבה ארץ ישראל. רש"י) ולא בחוצה לארץ. וחכמים אומרים בין בארץ בין בחו"ל צריך להביא ראיה. וכן פסק רבי יוחנן הלכה.

א. כתבו ראשונים (ר"ת, רמב"ן בשם רבתינו, רשב"א עפ"י הסכמת כל המפרשים; ריא"ז): דוקא אם ידענו שהיה גוי, צריך ראיה על הגירות אבל לא ידענו – נאמן במיגו שהיה יכול לומר ישראל אני [והיה נאמן מפני שרוב הבאים לפנינו בתורת יהדות – ישראל הם. וכן דעת הרבה פוסקים. ע"ע בשו"ת הרשב"א ח"ב טו; שו"ת מהרי"ט ח"א קמט; פתחי תשובה אה"ע ג,ו]. ויש חולקים (ע' טור אה"ע ב בשם הרמ"ה ובמאירי; בית שמואל ושאר פוסקים שם וביו"ד רסח, י. ע"ע בהרחבה בקונטרס בעניני יחסין למור' הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א אודות בירור יהדות בעולי רוסיא. וע"ע בשבט הלוי ח"ח רכא רסג).
 ב. הרא"ש צדד שמא דוקא לרבי יהודה המיקל בחו"ל אין צריך [בחו"ל. ק"ג. וצ"ע] עדות ברורה אלא עדות שמיעה כאמור, אבל לחכמים צריך עדות ברורה (וכן הובא ברא"ש בשמו. וכן נקט הב"י בדעת הרי"ף והרמב"ם שסתמו בטיב העדות. וכן נקט מהרש"ל, אם כי תמה על כך מדברי הגמרא). ויש חולקים (ע' טויו"ד רסח בשם י"א).
 וכתב ריא"ז: הבאת כתב חתום בשני עדים שנתגייר בבית דין – מועילה בין בארץ בין בחו"ל.

ב. רבי יהודה הורה במעשה שבא אחד לפניו ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי ולא היה לו עדים על כך, שנאמן הוא לפסול את עצמו ואינו נאמן לפסול את בניו, לדונם כבני נכרי.
 לדברי רבינא, רק אם יש לו בני בניו אינו נאמן לפסול (אף את בניו. תוס' כי לא נתנה תורה נאמנות לאדם אלא כלפי בניו ולא בני בניו, אבל אין לו בני בניו נאמן לפסול את בניו. ולדברי רב נחמן בר יצחק בכל אופן אינו נאמן שהרי לדבריו נכרי הוא ואינו בר עדות. והסיקו הלכה כדבריו).
 א. אם בא על אשת כהן – לא פסלה, שאין לו נאמנות אלא כלפי עצמו, להאסר בבת ישראל וכד', משום 'שויה נפשיה חתיכה דאיסורא', ולא כלפי אחרים (תוס' ורא"ש ושאר פוסקים).
 ובמאירי כתב שהבנים שילדו לו לאחר מכן פסולים. וכן נקט מהרש"ל [מפני שאין להם חזקת כשרות וגם אין מי שמכחישו, הלכך משעשה עצמו כחתיכה דאיסורא' שוב אין בא לידי התר].

ב. כתב הרי"ד שאף לאחר שיטבול לגירות והריהו ישראל ודאי – אינו נאמן לפסול בניו, משום שלענין 'כיר' צריך שיהא תחילתו וסופו בכשרות כדין עדות. ויש מי שכתב שלענין לפסול בתו לכהונה אפשר שנאמן (ע' בית ישי מו, א ד"ה ועו"ל).

ג. מבואר מדברי כמה ראשונים שגם כשבא עם אשתו ואומרים שניהם נתגיירו בינינו לבין עצמנו, אין בנם פסול [ואין אומרים כיון שאנו מחזיקים אותו כישאל, יהא נאמן מדין 'כיר' לומר שבנו הוא בן נכרית. ע' בחדושי רעק"א הטעם לכך].

ג. לרבי יהודה, כשם שאדם נאמן לומר על בנו שהוא בכורו (כי את הבכר בן השנואה יכיר – יכירו לאחרים), כך נאמן לומר בני זה בן גרושה הוא או בן חלוצה. ותכמים אומרים: אינו נאמן לפסול. ואף לרבי יהודה אינו נאמן אלא בבנו קטן. ופרש רבי יוחנן: לא קטן ממש אלא כל שאין לו בנים, אבל יש לו בנים אינו נאמן (אף לא לגבי בניו, כי אין סברא שבנו יהא פסול ובניו בנו כשרים. תוס' וש"ר; הו"מ רעט, ב).

א. כמו כן לרבי יהודה אין נאמן לפסול את בנו אם על ידי כן פוסל את אמו (רמב"ן).
ב. בעל השאלות פסק על פי סוגיתנו כרבי יהודה. וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה טו, טז), וכן הסכימו התוס' ועוד (ערי"ף ורי"ד; רמב"ן ב"ב קכו ורשב"א קכה. וכן נפסק בשו"ע אה"ע ד, כט). ויש אומרים שאין הלכה כרבי יהודה אלא כשפוסל אחרים על ידי הכרת בכור אבל לא בלא הכרת בכור (עפ"י בה"ג מילה כה, א; עריות נז, ב. ולר"ת אף ר' יהודה לא אמר אלא בכגון זה שאומר על אחד מבניו בכור הוא וממילא הגדול ממור).
ע"ע פירוט הענין בהרחבה – בב"ב קכו.

פח. א. גר שבא להתגייר בזמן הזה – כיצד מקבלים אותו?

ב. מהם שאר דיני טבילת הגר המוזכרים בסוגיא?

ג. מהם ציצין המעכבים את המילה? מה דין הציצין במילת גר?

א. גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין, ויסורין באים עליהם? אם אומר יודע אני ואיני כדאי (-) איני ראוי להשתתף בצרתם, מי יתן ואזכה לכך) – מקבלים אותו מיד. ומודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות [שאם פורש – יפרוש, שקשים גרים לישאל כספחת], ומודיעים אותו עוון לקט שכחה ופאה ומעשר עני [הואיל והם מקפידים על הממון כל כך, אומרים לו מצוות אלו שמא יחזור בו מלהתגייר. כן נקט רש"י לעיקר] ומודיעים אותו ענשן של מצוות וכו', וכן מודיעים אותו מתן שחרן לעתיד לבוא וכו'. ואין מרבים עליו (דברים לאיים עליו כדי שיפרוש) ואין מדקדקים עליו (ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה – ותחדל לדבר אליה). קיבל – מלים אותו מיד, שאין משהים את המצוה. נתרפא ממילתו – מטבילים אותו מיד.

א. 'מיד' – פירשו אחרונים: באותו היום (עפ"י שבות יעקב ח"א לד; צמח צדק קכ). ומשום 'זריזין מקדימים למצוות' יש להודרו אף באותו היום כמה שאפשר (ע' שבות יעקב שם).

ב. לשון הרמב"ם (איסור"ב יג, יד, א): 'כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת.... אם לא נמצא להם עילה, מודיעין אותו כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו... ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם, ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין

אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ואין מאריכין בדבר זה... ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו – שמא יגרסו לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה, שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים, וכן הוא אומר בתבלי אדם אמשכם ואח"כ בעבדות אהבה. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות כך מודיעין אותו שכרן של מצות. ומודיעין אותו שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודע... כל העכו"ם כלין והן (- ישראל) עומדין. ומאריכין בדבר הזה כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל – הולך לדרכו. ואם קיבל – אין משהין אותו אלא מלין אותו מיד...!

טבל ועלה – הרי הוא כישראל לכל דבריו [שאף אם חזר בו וקידש בת ישראל – ישראל מומר הוא נקרא וקידושו קידושין].

כתבו הריטב"א והנמוקי-יוסף (ומובא בבית יוסף יו"ד רסו) שאם לא הודיעוהו מצוות קלות וחמורות – אין מעכב הגירות (וע' חרשי הגהות על הטור שם). ואמנם אין מדובר שלא קבל עליו המצוות אלא קבל כל מה שישראל חייבים רק שאינו יודע דיני ישראל. ואפילו לא הודיעוהו כלום, אף לא מעיקרי אמונה – גירותו גירות. וכן משמע ברמב"ם ובשלחן ערוך (שם יב. עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א קנט וח"ב קכד וח"ג צ קו, ע"ש. וכבר כתב כן בשו"ת חמדת שלמה (יו"ד כט-ל). וכתב שכיון שטבל להיות גר ולהכנס לדת ישראל הרי זו ממילא קבלת מצוות. ועריטב"א ושיטמ"ק כתובות יא. וב"ח רסח בדעת הרמב"ם – שנראה שאף בלא הודעת המצוות וקבלתן הרי זה גר. וע' בספר צדקת הצדיק המלא נד). ואם לא קיבל כל המצוות כולן – יש מי שכתב שאינו מעכב בדיעבד (משיב דבר ח"ה מו [וכן נסתפקו בשו"ת בית יצחק ובדבר אברהם]). ונסתפק לומר בזמן הזה לפמש"כ התוס' שאנו מגיירים משום 'שליחותיהו', שמא באופן זה שאין מקבלים לכתחילה, אין כאן שליחות הראשונים ואינה גירות). וכמה פוסקים כתבו שאף בדיעבד אינו גר (ע' באגרות משה יו"ד ח"א קס וח"ב קכד וח"ג קז קח ואה"ע ח"א כז. ואולם במקום אחר (יו"ד ח"ג קו, א) צידד שמועיל בדיעבד. וכן נסתפק בדבר בשו"ת בית יצחק. ואולם באחיעזר (ח"ג כו) כתב מסבירא שקבלת כל המצוות מעכבת אלא שדן שמא כשאינו מקבל עליו דקדוק מדברי סופרים הוי גר מדאורייתא. ועוד כתב שזה דוקא כשמתנה שלא לקבל, אבל מי שמקבל כל המצוות אלא שבדעתו לעבור לתיאבון, אין זה חסרון בקבלת מצוות אא"כ ברור שיעבור אח"כ על איסורי תורה באופן שאומדנא מוכחת שקבלתו עתה אינה כלום).

ב. הכשר המקוה בטבילת הגר – כבטבילת הנדה. וכל דבר החוצץ בטבילה חוצץ בגר. בשעת הטבילה, שלשה תלמידי חכמים עומדים על גביו ומודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות (שבשעת הטבילה הוא נכנס לכלל הגירות, לכן בשעת טבילת מצוה צריך לקבל עליו עול מצוות. רש"י).

אשה – נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, ושלשה (ראשונים) תלמידי-החכמים עומדים לה מבחוץ ומודיעים אותה מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות (ואח"כ טובלת בפניהם ומחזירים פניהם ויוצאים כדי שלא יראוה כשתעלה מן המים. רמב"ם איסור"ב ו, יד).

ג. הציצין, הם חתיכות בשר שנשתיירו מן המילה שלא נפרעה כהלכה. ואם מכסים את רוב העטרה – רוב גובהה (רב) – מעכבים את המילה ואינו טובל עד שימולו אותה בשנית. וכן לענין אכילת תרומה, הריהו כערל כל עוד לא הוסרו אותם ציצין.

משמע שבציצין שאין מעכבים את המילה, אין צריך למולו שנית. אפשר שהוא הדין בכל מילה, וכבר נחלקו בדבר הרמב"ם והטור, או שמא דוקא בגר משום שיש להטבילו אחר המילה מיד ואין משהים המצוה (עפ"י בית הלוי ח"ב מו; משיב דבר ח"ב נב). או משום שטעם ההחזרה על ציצין שאין מעכבים הוא משום נוי והידור מצוה, ובגר המילה אינה מצוה אלא הכשר מצוה, כדי לעשותו ישראל. ולפי טעם זה [וכן לפי הטעם הקודם] אפשר שלאחר שטבל ונתגייר, מצוה לחזור ולהסיר ציצין המעכבים, ויש להאריך (עפ"י דבר אברהם ח"ב כה, ג). ובבית הלוי (שם) נקט שאף לאחר מכן אין צריך לחזור, כי לא חייבו לחזור על ציצין המעכבים אלא בו ביום, ובגר שצריך להמתין בטבילה עד שיתרפא הרי ודאי אינו באותו יום).

דפים מז – מח

פ.ט. א. האם העבד צריך לקבל על עצמו עול מצוות כגר?

ב. האם ישנה אפשרות שאשת יפת תואר במלחמה תהא מותרת מיד?

א. העבד כשמשחרר צריך לטבול כגר (קודם שחרורו להיות ישראל גמור. וטבילה זו נוספת על הטבילה הראשונה כשנכנס לעבדות. עפ"י ראשונים). ודנו בגמרא האם טבילת העבד צריכה קבלת עול מצוות אם לא אלא כופה את העבד לטבול והריהו ישראל; –

רב ששת רצה לתלות שאלה זו במחלוקת תנאים, ורב פפא הסיק על פי הברייתא שאפילו לחכמים אין צריך קבלה. אמנם הלוקח עבד מן העכו"ם (ובא להוציאו מיד. רא"ש ועוד), לדברי רבי שמעון בר"א אין צריך לקבל, ולחכמים צריך לקבל שהרי לא הורגל במצוות ודינו כיפת תואר.

א. הוא הדין ללוקח עבד מישראל באופן שלא קבלו עליו עול מצוות אצל רבו ראשון (מאירי).

ב. לפרש"י, טבילה ראשונה כשנכנס העבד לעבדות, אינה צריכה קבלת מצוות מדעתו [ואעפ"י כ' אין להטבילו ולמולו בעל כרחו כשאינו רוצה לקבל עליו המצוות אלא מגלגל עמו כדלהלן]. תקנת חכמים היא כדי שלא יבוא להכשיל את רבו באיסור והתר מאחר ואינו רוצה לקבל עליו עול מצוות. ועוד, אין טוב לחייבו במצוות מאחר שאינו רוצה לשמרו. עתוס' ורא"ש וריטב"א].
וכן נקט הריטב"א. וכן נקט מהרש"ל לעיקר.

ואולם דעת הרי"ף רבנו חננאל (כהבנת הראשונים, דלא כרש"ל), וכ"כ הרמב"ם והרי"ד והרי"א ז, וכן פסק בשלחן ערוך, שהעבד הנלקח מן העכו"ם צריך קבלת מצוות כשטובל לשם עבדות, כחכמים. ומפני כן כשמשחררו אין צריך קבלה [לפי מה שהסיק רב פפא] אלא כופים אותו וטובל (עפ"י רמב"ן ושר"ר).

ב. שנו חכמים, זה שהצריך הכתוב שהיית ירח ימים באשת יפת תואר (וכל אותם הדברים האמורים בפרשה.

ראשונים) – דוקא כשלא קבלה עליה עול מצוות, אבל קבלה עליה – מטבילה ומותר בה מיד.

לדברי רבי שמעון בן אלעזר יש אפשרות להטבילה לשם שפחות בעל כרחה, וחזור ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר בה מיד [אבל לחכמים אין אפשרות לעשות כן בכפיה, כי הם סוברים שצריכה לקבל עליה עול מצוות בשעת טבילת השחרור].

א. לפירוש ריב"ן (בתד"ה רבי אליעזר), לרבי עקיבא בכל אופן אינה מותרת לו עד שתכפור בעבודת כוכבים.

ב. עשה לה ככל האמור בפרשה כדי שתקבל עליה הדת וישאנה או תתגנה עליו – ולא רצתה להתגייר, מיטפל עמה כל שנים עשר חדש ומקבלת עליה שבע מצוות, ומשלחה ואינו נושאה אחר שלא רצתה להתגייר (מאירי).